

การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาการทำข้าวหลามหนองมน
เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี

Lin Yujia

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

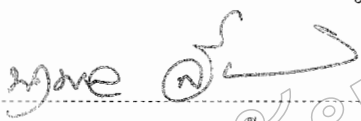
พฤษภาคม 2555

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

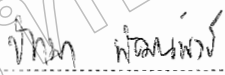
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ Lin Yujia ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

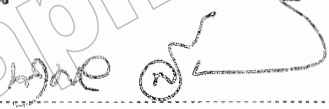
 อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ศรีญาณลักขณ์)

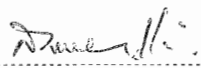
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ นฤมล ลีปิยะชาติ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธาน
(ดร.ปัทมา พัฒน์พงษ์)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ศรีญาณลักขณ์)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นฤมล ลีปิยะชาติ)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยบูรพา

 คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ดร.บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ 12 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2555

53910281: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ศศ.ม. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: การสืบทอด/ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การทำข้าวหลาม/หนองมน

Lin Yujia: การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาการทำข้าวหลามหนองมน

เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี (INHERITANCE LOCAL WISDOM:A CASE STUDY OF MAKING KHAO LAM NONGMON SAENSUK MUNICIPALITY, CHONBURI PROVINCE)

อาจารย์ที่ปรึกษา : กนกพร ศรีญาณลักษณ์, Ph.D., นฤมล ลีปิยะชาติ, M.A. 109 หน้า.

ปี พ.ศ. 2555.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน และคุณค่าของการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามจาก ผู้ประกอบการทำข้าวหลาม จำนวน 10 คน ผู้รับจ้างขายข้าวหลาม จำนวน 1 คน ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพในเทศบาลเมืองแสนสุข จำนวน 1 คน และผู้บริโภคข้าวหลามหนองมน จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 15 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกต การบันทึกเสียง และการถ่ายภาพประกอบ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารที่ศึกษา และจากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย องค์ประกอบในการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน และกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ได้แก่ 2.1 ปัจจัยเชิงบวก ประกอบด้วย ความต้องการในการดำรงชีวิต ความต้องการของตลาด ความสนใจส่วนตัว และการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ 2.2 ปัจจัยเชิงลบ ประกอบด้วย การขาดแคลนผู้สืบทอด การไม่มีเวลาสืบทอด การไม่มีผู้รับการสืบทอด การขาดแคลนวัตถุดิบ และฤดูกาลมีผลกระทบต่อการผลิตข้าวหลาม
3. คุณค่าของการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและท้องถิ่น การสร้างเอกลักษณ์และความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น การช่วยคนในท้องถิ่นมีความสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเอง การช่วยให้คนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าและความสำคัญของธรรมชาติ และการช่วยให้คนรุ่นหลังมีแบบอย่างที่ดี มีความมานะอดทนและความพยายาม

53910281: MAJOR: THAISTUDIES; MA. (THAI STUDIES)

KEYWORDS: INHERITANCE / LOCAL WISDOM / KHAO LAM MAKING

LIN YUJIA: INHERITANCE LOCAL WISDOM: A CASE STUDY OF MAKING
KHAO LAM NONGMON, SAENSUK MUNICIPALITY, CHON BURI PROVINCE.

ADVISOR: KANOKPORN SIYANALUG, Ph.D., ASSOC.PROF. NARUMOL

LEEPIYACHART, M.A. 109. 2012.

This research is aimed firstly to study the process of Khao Lam making inheritance in Nong Mon area, secondly to investigate the factors affecting the inheritance and the value of the inheritance of Khao Lam making. The research is conducted in Nongmon area, Saensuk Municipality, Chon Buri province. The data is collected from 15 people consisting of 10 Khao Lam maker, 1 seller, 1 government officer involving in occupational development and promotion of Saensuk Municipality, and 3 Khao Lam consumers. The data collecting tools are in-depth interview, observation, audio recording, and photographing. The data is analyzed through the content of the collected document and interview.

The findings are that divided into the following topics.

1. The process of inheritance: the process is consisted of elements of inheritance and the inheritance of making Khao Lam Nongmon.

2. Factors: the factors which affect the inheritance of making Khao Lam Nongmon, Saensuk Municipality, Chon Buri Province are consisted of 2.1 positive factors which are the need for earning a living, market's demand, personal interest, and promotion from government sector 2.2 negative factors which are the lacks of the inheritor, time, the inherited, raw materials, and the effect of changing season on Khao Lam making.

3. Values of inheritance are strengthening the community, developing local identity and pride, encouraging self-sufficiency, arousing the awareness of importance of nature, and being role model in terms of perseverance and fortitude for people of new generation.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ศรีญาณลักษณ์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ณัฐมล ลีปิยะชาติ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำอย่างดียิ่ง รวมทั้งตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ของภาควิชาไทยศึกษาของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ให้สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี สวัสดิ์ หอมปลื้ม รองนายกเทศมนตรีเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี และผู้บอกข้อมูลทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในการให้ข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และญาติพี่น้องทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจ ดูแลเอาใจใส่ ชี้นำแนวทาง และให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

Lin Yujia

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศนุญการ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	21
ประวัติความเป็นมาของข้าวหลามหนองมน.....	32
บริบทชุมชนที่ศึกษา.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
ศึกษาข้อมูลเอกสาร.....	49
เก็บข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกต.....	50
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	53
ตอนที่ 1 กระบวนการสืบหาคฎมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน	
เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี	54
ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบหาคฎมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน	
เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี	79
ตอนที่ 3 คุณค่าของการสืบหาคฎมิปัญญาการทำข้าวหลามหนองมน	
เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี	86
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	90
สรุปผลการวิจัย	90
อภิปรายผล	94
ข้อเสนอแนะ	97
บรรณานุกรม	98
ภาคผนวก	106
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	109

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 สถิติจำนวนประชากร เทศบาลเมืองแสนสุข ปี พ.ศ 2543-2553.	37
2 การเปรียบเทียบภูมิปัญญาการเตรียมอุปกรณ์การทำข้าวหลามหนองมน ในอดีตกับปัจจุบัน.....	56
3 การเปรียบเทียบภูมิปัญญาการเตรียมส่วนผสมในการทำข้าวหลามหนองมนในอดีตกับ ปัจจุบัน.....	61
4 การเปรียบเทียบภูมิปัญญาการกรอกข้าวเหนียวในการทำข้าวหลามหนองมนในอดีตกับ ปัจจุบัน.....	66
5 การเปรียบเทียบภูมิปัญญาการกรอกน้ำกะทิ ในการทำข้าวหลามหนองมนในอดีตกับ ปัจจุบัน.....	68
6 การเปรียบเทียบภูมิปัญญาการเผาข้าวหลามหนองมนในอดีตกับปัจจุบัน.....	75
7 การเปรียบเทียบภูมิปัญญาการทำความสะอาดกระบอกรอกข้าวหลามหนองมนในอดีตกับ ปัจจุบัน.....	76

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา.....	6
2 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
3 แผนที่แสดงแนวเขตถนนและเชื่อมถนนสายต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี.....	39
4 กระบอกลำไยไฟป่า.....	57
5 เครื่องตัดไม้ไฟ.....	57
6 การตัดกระบอกลำไยไฟ.....	58
7 ถ่าน.....	59
8 กาบมะพร้าว.....	59
9 เตาแก๊ส.....	60
10 ถังแก๊ส.....	60
11 ขี้เถ้า.....	62
12 ขี้เถ้า.....	62
13 เฝือก.....	63
14 ถังน้ำ.....	63
15 มะพร้าวอ่อน.....	64
16 น้ำกะทิ.....	64
17 เกลือ.....	65
18 น้ำตาลทราย.....	65
19 การกรอกขี้เถ้าวิธีที่ 1 และ วิธีที่ 2.....	67
20 การกรอกน้ำกะทิวิธีที่ 1 และวิธีที่ 2.....	68
21 กาบมะพร้าวที่ถูกวางเป็นแถว.....	69
22 กระบอกลำไยไฟที่ถูกตั้งในหลุม.....	70
23 การปิดกระบอกลำไยไฟ.....	71
24 กำลังเผาขี้เถ้าหลุม.....	72
25 ขี้เถ้าหลุมที่เผาเสร็จ.....	72
26 นำกระบอกลำไยไฟในเตาแก๊ส.....	73

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
27 ปรับความร้อนเตาแก๊ส.....	74
28 นำข้าวหลามจากเตาแก๊ส.....	74
29 นำน้ำล้างกระบอกรับข้าวหลาม.....	76
30 การใช้ผ้าเช็ดกระบอกรับข้าวหลาม.....	77
31 กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทำข้าวหลามในตลาดหนองมน.....	78
32 โล่เชิดชูเกียรติ ในงานสาธิตการทำข้าวหลามของงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้าน ระหว่างวันที่ 8-14 สิงหาคม 2530 ลงนามโดย เลขานุการคณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติ.....	82
33 โล่เชิดชูเกียรติ ในงานชุมนุมลูกเสือโลก ครั้งที่ 20 ระหว่างวันที่ 29 ธันวาคม ถึง วันที่ 6 มกราคม 2546 ลงนามโดยประธานกรรมการกิจกรรมมรดกของเราและหัวหน้าฐานชนม ไทย.....	82
34 โล่เชิดชูเกียรติ ประกาศนียบัตรร้านมาตรฐานของเทศบาลตำบลแสนสุข ประจำปี พ.ศ. 2536 ลงนามโดยนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแสนสุข.....	83
35 โล่เชิดชูเกียรติ ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาคหกรรมศาสตร์ [ภาคกลาง] ประจำปี พ.ศ. 2511 ให้ไว้ ณ วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2532.....	83